

<https://doi.org/10.26565/2074-8922-2025-85-27>

УДК (UDC): 378.147.091.33–027.22:001.891

А. В. ПРИГОДІЙ¹, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної освіти та безпеки життєдіяльності
e-mail: prigodii.alla@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1166-6153>

Н. П. МІНЬКО¹, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри технологічної освіти та інформатики, заступник директора з навчальної роботи
e-mail: M.NP@ukr.net ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1680-0769>

К. В. ГОРЧИНСЬКА¹, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної освіти та безпеки життєдіяльності
e-mail: k.gorchinska@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8180-6166>

¹Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка,
вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, 14013, Україна

РОЗВИТОК АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Науково-дослідницька діяльність у закладах вищої освіти є невід'ємною складовою освітнього процесу, спрямованою на інтеграцію наукової, навчальної та професійно-практичної підготовки здобувачів освіти. Саме вона виступає потужним чинником розвитку академічної культури, формування у студентів здатності до самостійного наукового пошуку, критичного мислення, творчої ініціативи та дотримання принципів академічної доброчесності.

У статті досліджено проблему розвитку академічної культури здобувачів вищої освіти у процесі науково-дослідницької діяльності як одного з провідних чинників підвищення якості сучасної освіти. Визначено, що в умовах реформування системи вищої освіти України та її інтеграції до європейського освітнього простору особливого значення набуває формування академічних цінностей, етичних принципів, дослідницьких компетентностей та культури академічної комунікації.

Проаналізовано сутність поняття «академічна культура» та узагальнено наукові підходи до його трактування. Виокремлено основні структурні компоненти академічної культури та розкрито специфіку їх формування в процесі науково-дослідницької діяльності.

Обґрунтовано, що ефективний розвиток академічної культури відбувається поетапно: від ознайомлення здобувачів з основами наукового пошуку – до виконання індивідуальних і колективних дослідницьких проєктів, участі в конференціях, семінарах і конкурсах наукових робіт. Таке поступове залучення сприяє інтеграції теоретичних знань і практичних умінь, розвитку критичного й аналітичного мислення, інформаційної та комунікативної грамотності, а також формуванню навичок академічної етики та наукової комунікації.

Підкреслено, що науково-дослідницька діяльність у закладах вищої освіти виступає не лише засобом професійного становлення здобувача, а й дієвим інструментом розвитку його інтелектуального потенціалу, дослідницької ініціативи, креативності та відповідальності за результати власної наукової праці.

Узагальнено, що розвиток академічної культури здобувачів вищої освіти в процесі науково-дослідницької діяльності є необхідною умовою підготовки компетентного, творчого, інноваційно орієнтованого фахівця, здатного діяти в умовах глобального інформаційно-освітнього простору відповідно до принципів сталого розвитку, академічної доброчесності та професійної відповідальності.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: академічна культура, науково-дослідницька діяльність, здобувач вищої освіти, розвиток.

Як цитувати: Пригодій А. В., Мінько Н. П., Горчинська К. В. Розвиток академічної культури здобувачів вищої освіти у процесі науково-дослідницької діяльності. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2025. Вип. 85. С.324-335. <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2025-85-27>

© Пригодій А. В., Мінько Н. П., Горчинська К. В., 2025

[Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

In cites:. Pryhodii A. V, Minko N. P., Horchynska K. V. (2025). Developing the academic culture of higher education students through research activities. *Problems of Engineering Pedagogic Education*, (85), 324-335. <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2025-85-27> (in Ukrainian)

Вступ

В умовах інтеграції України до європейського освітнього простору особливої ваги набуває проблема формування академічної культури здобувачів вищої освіти як ключової передумови забезпечення якості освітнього процесу, підвищення конкурентоспроможності випускників і зміцнення науково-інтелектуального потенціалу держави. Академічна культура виступає не лише показником освіченості та професійної компетентності майбутнього фахівця, а й відображенням його морально-етичної зрілості, здатності діяти згідно з принципами академічної доброчесності, критично мислити, приймати виважені рішення та відповідально ставитися до результатів власної діяльності.

Одним із найефективніших чинників розвитку академічної культури виступає науково-дослідницька діяльність, яка забезпечує умови для формування в студентів умінь аналітичного мислення, аргументованого відстоювання власної позиції, самостійного прийняття рішень і конструктивної наукової комунікації. Саме в процесі дослідницької роботи формується здатність здобувача освіти до саморефлексії, розвитку наукової ініціативи, відповідального ставлення до інформації, її достовірності та етичного використання. Таким чином, дослідницька діяльність є потужним засобом становлення майбутнього фахівця як носія академічної культури, орієнтованого на постійне самовдосконалення, інноваційний пошук і соціальну відповідальність.

Проблематика академічної культури перебуває у фокусі уваги як зарубіжних, так і вітчизняних учених. Серед іноземних дослідників варто виокремити Б. Фрелінгера та В. Олсона, які розглядали академічну культуру крізь призму організаційної культури університетів; С. Шеня, що пов'язував її з етикою наукової спільноти; М. Сармаді та Н. Зібу, котрі досліджували академічну культуру у контексті управління знаннями; Х. Ота та Дж. Райана, які аналізували її трансформацію в умовах

інтернаціоналізації та транскультурної взаємодії [6].

У вітчизняній науці питання формування академічної культури здобувачів вищої освіти набуває особливого значення у зв'язку з модернізацією національної системи освіти та впровадженням європейських стандартів якості підготовки фахівців. Різні аспекти цього феномену – його сутність, структура, функції, механізми формування та розвитку – представлено у працях Г. Асмаковської, Б. Буряка, М. Вовк, К. Гайдукевич, О. Кравчук, В. Кубка, І. Пак, Л. Поліщук, О. Семенов, Г. Хоружого, О. Цисельської, Н. Шарманової та інших дослідників.

Вагомий внесок у розроблення питань організації дослідницької діяльності студентів як чинника розвитку їхньої пізнавальної самостійності, критичного мислення та академічної доброчесності зробили А. Алексюк, В. Барабаш, Л. Глебова, М. Головова, Ю. Єрмак, О. Косарук, А. Мехеда, О. Пехота, О. Черненко, О. Чорновол-Ткаченко та інші вчені.

Незважаючи на наявність значного науково-теоретичного доробку, питання розвитку академічної культури здобувачів вищої освіти засобами науково-дослідницької діяльності, особливо в закладах педагогічного профілю, досі потребує більш глибокого системного аналізу. Необхідним є подальше дослідження педагогічних умов, методів і механізмів ефективного формування академічної культури студентів у процесі їхньої участі в науковій діяльності, що сприятиме становленню особистості фахівця як науково мислячої, морально відповідальної та культурно зрілої.

Проблема академічної культури знаходить відображення й у низці нормативно-правових документів, які визначають основні засади функціонування системи вищої освіти України, зокрема Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про запобігання корупції» та

інших. Важливими орієнтирами виступають також постанови та рекомендації Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, зокрема «Кодекс академічної доброчесності» та «Рекомендації закладам вищої освіти щодо розвитку систем забезпечення академічної доброчесності». У межах кожного ЗВО розроблено внутрішні положення про академічну доброчесність, запобігання і виявлення академічного плагіату, що підкреслює державну і суспільну значущість проблеми формування академічної культури в сучасних умовах.

У контексті дослідження розвитку академічної культури здобувачів вищої освіти особливо важливо підкреслити, що нормативно-правові документи у сфері освіти не лише визначають основні принципи академічної доброчесності, а й закладають концептуальні засади формування системи цінностей сучасного студента. Вони спрямовані на виховання в здобувачів освіти внутрішньої відповідальності, самостійності, усвідомлення цінності інтелектуальної праці, поваги до авторського права та наукової етики. Таким чином, законодавча база України формує не лише правові орієнтири академічної діяльності, а й створює ідейно-культурний фундамент для становлення академічно зрілої особистості, здатної діяти відповідально, чесно й творчо в освітньому та науковому середовищі.

Діяльність закладів вищої освіти в Україні регулюється Законом України «Про вищу освіту», який став одним із ключових інструментів модернізації національної освітньої системи. У межах цього Закону визначено засади функціонування системи забезпечення якості освіти, що передбачає не лише підвищення академічних стандартів, а й розвиток культури академічної доброчесності серед усіх учасників освітнього процесу [12]. Значна роль у цьому процесі належить Національному агентству із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), яке розглядає свою місію як «каталізатор позитивних змін у сфері вищої освіти та формування культури її якості» [10]. Саме

діяльність цього органу забезпечує системність і узгодженість дій освітніх інституцій, спрямованих на розвиток культури академічної взаємодії, довіри, відкритості та відповідальності.

Згідно з «Стратегією розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки», головною метою вищої освіти визначено всебічний інтелектуальний, культурний і професійний розвиток особистості, формування якісного людського капіталу, здатного забезпечити інноваційний поступ держави, її сталий розвиток та інтеграцію до європейського освітнього простору [14, с. 19]. У цьому контексті питання розвитку академічної культури набуває стратегічного значення, адже саме вона формує у здобувачів освіти ціннісні орієнтири, що лежать в основі академічної свободи, наукової відповідальності, культури мислення та дослідницької ініціативи. Академічна культура є тим інтегративним чинником, який поєднує когнітивний, етичний і діяльнісний компоненти професійної підготовки, сприяючи становленню особистості фахівця нового покоління – компетентного, інноваційного, відкритого до співпраці та здатного діяти відповідно до європейських освітніх і морально-етичних стандартів [1].

Відтак, розвиток академічної культури здобувачів вищої освіти у процесі їхньої науково-дослідницької діяльності виступає не лише педагогічним завданням, а й соціально значущим процесом, спрямованим на зміцнення наукового потенціалу держави. Саме дослідницька діяльність створює сприятливі умови для формування ціннісних орієнтацій, пізнавальної самостійності, етичної відповідальності, що є невід’ємними складовими академічної культури.

Мета статті – проаналізувати теоретико-методологічні засади та узагальнити особливості розвитку академічної культури здобувачів вищої освіти у процесі науково-дослідницької діяльності, розкрити її значення у професійному становленні майбутніх фахівців.

Об'єкт і методи дослідження

Об'єктом дослідження є процес формування академічної культури здобувачів вищої освіти в системі діяльності закладів вищої освіти.

Для з'ясування стану наукової розробленості проблеми використано методи теоретичного аналізу психолого-педагогічної, науково-методичної літератури, а також чинних нормативно-правових актів України, які регулюють сферу академічної доброчесності та забезпечення якості освіти. З метою уточнення змісту ключових понять

дослідження застосовано методи узагальнення, порівняння, класифікації та систематизації, що дало змогу визначити концептуальні підходи до трактування сутності академічної культури. Для розроблення теоретичних положень і формулювання висновків використано індуктивно-дедуктивний метод, який забезпечив цілісність і логічну завершеність аналізу проблеми розвитку академічної культури здобувачів вищої освіти в умовах активної науково-дослідницької діяльності.

Результати та обговорення дослідження

Науково-дослідницька діяльність у закладах вищої освіти посідає провідне місце в умовах сучасних освітніх трансформацій, адже саме вона виступає основою формування активної, креативної та відповідальної особистості майбутнього фахівця. У сучасній освітній парадигмі дедалі більшої ваги набуває навчання через дослідження, коли процес здобуття знань перетворюється на творчий пошук, критичне осмислення та практичне застосування результатів пізнання. Такий підхід сприяє розвитку наукового світогляду, формує здатність до аналітичного мислення, ініціативності та інноваційності – рис, що становлять підґрунтя академічної культури сучасного здобувача освіти [2].

На думку В. Кременя, якісна освіта має не лише забезпечувати професійну підготовку, а й формувати внутрішню потребу особистості у безперервному розвитку й самовдосконаленні. Учений підкреслює, що високі результати освітнього процесу досягаються через культуру навчальної та дослідницької діяльності, тобто завдяки сформованій академічній культурі й академічній грамотності всіх учасників освітнього процесу [7].

Трансформація системи вищої освіти актуалізує потребу у створенні нових підходів до організації навчання й викладання, утвердженні академічної доброчесності, дотриманні етичних принципів, а також у формуванні ефективної комунікації в університетському середовищі. Усе це є необхідною передумовою становлення

високої академічної культури, носіями якої виступають як викладачі, так і здобувачі вищої освіти [16].

У тлумачних словниках поняття «академічний» визначається як той, що стосується навчальної діяльності у вищих навчальних закладах, характеризується теоретичністю, дотриманням традицій, високими стандартами та почесністю [3]. Відповідно, термін «академічна» вказує на належність певного явища або суб'єкта до університетського середовища, навчального процесу чи сфери наукового пізнання [1].

Як зазначає С. Гончаренко, культура (від лат. *cultura* – виховання, освіта, розвиток) – це сукупність матеріальних і духовних надбань суспільства, що відображають рівень його історичного розвитку й проявляються у результатах творчої діяльності людини [5, с. 182]. У вужчому розумінні культура охоплює сферу духовного життя суспільства, включно з освітою, вихованням і мистецькою творчістю, а також рівень освіченості та оволодіння певною галуззю знань.

Сучасні дослідники трактують поняття «академічна культура» як багатовимірне явище, що поєднує духовні, етичні, інтелектуальні та професійні аспекти розвитку академічної спільноти. Хоча більшість науковців поділяють спільне розуміння цього феномена, акценти в їхніх підходах варіюються – від нормативно-ціннісного виміру до поведінково-комунікативного.

Так, Г. Хоружий пропонує розглядати академічну культуру як систему методів, форм і способів діяльності університетської

спільноти, що відображає рівень її цілісного розвитку та інтеграції у соціокультурний простір. Учений підкреслює, що академічна культура є соціально та історично детермінованою категорією, адже її формування тісно пов'язане з культурними традиціями суспільства, національними цінностями та освітніми практиками певної епохи. Саме вона визначає характер взаємодії учасників освітнього процесу, регламентує наукову й педагогічну комунікацію, впливає на зміст, методи та результати навчальної і дослідницької діяльності. У цьому контексті академічна культура постає як системоутворювальний чинник розвитку вищої освіти, що забезпечує єдність навчальної, наукової й виховної функцій університету [15].

В. Кубко розглядає академічну культуру як цілісну корпоративну культуру закладу освіти, яка поєднує спільні цінності, переконання, традиції, норми, моделі поведінки та способи комунікації між усіма учасниками академічного середовища. Дослідниця акцентує увагу на етико-моральному вимірі цього феномену, вважаючи академічну культуру індикатором духовності, відповідальності, педагогічної етики й толерантності. Такий підхід дозволяє розглядати академічну культуру не лише як професійну компетентність, а як морально-ціннісну систему, що об'єднує академічну спільноту, визначаючи її інтелектуальну та гуманістичну зрілість [8].

На думку І. Пак, академічна культура є механізмом соціокультурної інтеграції особистості в університетське середовище, який забезпечує її адаптацію до вимог академічного життя. Учена трактує цей феномен як систему поведінкових моделей, заснованих на прийнятих у спільноті цінностях, нормах і традиціях. Особливу увагу І. Пак приділяє взаємозв'язку між розвитком академічної культури та структурою системи вищої освіти, зазначаючи, що ціннісна політика університету, стиль управління та організація наукової діяльності безпосередньо впливають на рівень академічної культури її учасників. Таким чином, академічна культура розглядається як відкрита система, що формується у постійному діалозі зовнішніх (суспільних,

культурних) і внутрішніх (інституційних, освітніх) чинників [9].

Дослідниці Л. Поліщук та К. Гайдукевич акцентують увагу на мотиваційно-ціннісному аспекті академічної культури, підкреслюючи, що її становлення неможливе без розвитку внутрішніх переконань і особистісної відповідальності здобувачів освіти. Вони вважають, що головним завданням педагогічної спільноти є не лише контроль за дотриманням академічних норм, а й формування внутрішньої мотивації до академічної доброчесності. Науковиці зазначають, що низький рівень академічної культури часто зумовлений недостатністю сформованих етичних установок, тому пріоритетним стає розвиток ціннісного самоконтролю, відповідальності та наукової чесності. Такий підхід спрямований на виховання в студентів стійкої академічної ідентичності, що базується на принципах довіри, справедливості та взаємоповаги [10].

Інноваційно-динамічне бачення феномену пропонують О. Кравчук, О. Цисельська та Б. Буряк, які визначають академічну культуру як мобільну, динамічну систему, що трансформується під впливом глобалізаційних процесів, цифровізації та реформування освіти. Науковиці наголошують, що сучасна академічна культура має бути гнучкою, відкритою до змін і технологічно орієнтованою, адже вона відображає не лише традиційні гуманістичні цінності, а й нові форми наукової комунікації, цифрову етику, культуру онлайн-досліджень і колективного інтелекту. Вона формується в просторі співпраці, партнерства, гуманізму та глобальної відповідальності, що зумовлює потребу в нових моделях дослідницької освіти, де розвиток академічної культури є невід'ємною частиною професійного становлення майбутніх фахівців [6].

М. Вовк, О. Семенов узагальнюють наукові підходи, визначаючи академічну культуру як комплексну систему цінностей, норм і традицій, що охоплює культуру навчання, наукову мовну культуру, професійну субкультуру академічної спільноти, а також соціальну та моральну відповідальність за результати освітньої та наукової діяльності. Учені підкреслюють,

що академічна культура формується в єдиному культурно-освітньому просторі університету й забезпечує цілісність процесу підготовки фахівця, який не лише володіє знаннями, а й усвідомлює свою місію в науковому суспільстві [13].

Отже, академічну культуру доцільно розглядати як цілісне, інтегративне явище, що поєднує систему цінностей, норм, традицій, знань, умінь, дослідницьких практик і моделей поведінки, спрямованих на забезпечення високої якості освітнього та наукового процесу. В умовах стрімкої цифровізації, глобалізації та трансформації освітнього простору академічна культура стає не лише показником рівня освіченості здобувача, а й маркером його особистісної зрілості, професійної ідентичності, моральної відповідальності та готовності діяти відповідно до етичних і наукових стандартів академічної спільноти.

Водночас саме науково-дослідницька діяльність постає одним із ключових механізмів формування академічної культури здобувачів вищої освіти. Вона створює сприятливі умови для засвоєння методології наукового пізнання, розвитку критичного й аналітичного мислення, умінь обґрунтовувати власну позицію, працювати з інформацією та дотримуватися принципів академічної доброчесності. Залучення студентів до дослідницької роботи не лише поглиблює їхню фахову підготовку, а й сприяє становленню культури відповідального ставлення до результатів інтелектуальної діяльності – важливої складової академічних і професійних цінностей.

На наше переконання, ефективний розвиток академічної культури майбутніх фахівців можливий лише за умови системної роботи, спрямованої на формування їхніх дослідницьких компетентностей, інформаційної та академічної грамотності, аналітичного мислення й культури наукового спілкування. Саме через активну участь у науково-дослідницькій діяльності майбутній педагог засвоює норми академічної етики, формує культуру наукового мислення, вчиться аргументовано відстоювати свої ідеї та усвідомлювати відповідальність за достовірність і якість наукових результатів.

Поняття «науково-дослідницька

діяльність здобувачів вищої освіти» охоплює комплекс взаємопов'язаних елементів, спрямованих на розвиток наукового мислення, формування дослідницьких компетентностей і становлення академічної культури майбутніх фахівців. До таких елементів належать:

- навчання студентів основам наукового пізнання, опанування методології досліджень, формування навичок аналітичної, пошукової та експериментальної діяльності;

- виконання індивідуальних і колективних наукових досліджень під науковим керівництвом викладачів, що забезпечує поетапне входження здобувачів у професійне академічне середовище [4].

У межах системи вищої освіти можна виокремити два основні напрями реалізації та впровадження науково-дослідницької діяльності здобувачів:

1. Інтегрований у навчальний процес напрям.

Цей вид діяльності передбачає органічне поєднання навчальної та дослідницької роботи через включення елементів наукового пошуку до традиційних форм навчання (лекцій, семінарів, практичних і лабораторних занять). До нього належать:

- виконання студентами завдань дослідницького характеру в межах освітніх компонентів;

- реалізація науково орієнтованих завдань і досліджень у процесі проходження різних видів практик (навчальної, виробничої, педагогічної, а для магістрантів – науково-дослідної);

- підготовка та захист кваліфікаційних робіт, у яких дослідницький компонент виступає центральним елементом професійної підготовки, що сприяє розвитку аналітичного мислення та академічної доброчесності.

2. Додатковий до навчального процесу напрям.

Цей напрям охоплює позааудиторні форми діяльності, які розширюють освітній досвід і поглиблюють академічну культуру здобувачів. До них належать:

- участь у студентських наукових конференціях, олімпіадах, конкурсах, форумах;

- підготовка наукових публікацій, тез, доповідей і виступів;

- участь у діяльності наукових гуртків, лабораторій, дослідницьких центрів, розробка колективних і міждисциплінарних проєктів;

- ініціювання власних наукових ініціатив, що сприяє формуванню лідерських якостей, наукової відповідальності та внутрішньої мотивації до пізнання [11].

У цьому контексті науково-дослідницька діяльність постає провідним чинником розвитку академічної культури майбутніх фахівців, оскільки забезпечує не лише здобуття професійних знань, а й формує вміння самостійно мислити, аналізувати інформацію, критично оцінювати результати, дотримуватися норм академічної етики. Саме через дослідницьку діяльність формується культура відповідальності, наукової доброчесності та здатність до ефективної комунікації в академічному середовищі, що є невід'ємною умовою професійного становлення фахівця нового покоління.

Ми поділяємо позицію науковиць М. Вовк та О. Семеног, які розглядають академічну культуру дослідника як інтегративне особистісне утворення, що охоплює аксіологічний, мотиваційно-етичний, наративно-цифровий, мовнокомунікативний, праксеологічний і поведінково-інтерактивний компоненти. Кожний із них має власне змістове наповнення та проявляється у різних сферах академічної діяльності: культурі розумової праці, етичній культурі, академічному читанні і письмі, академічній комунікації, академічній інформатиці, академічному менеджменті тощо [13].

Аксіологічний та мотиваційно-етичний компоненти академічної культури характеризуються засвоєнням майбутніми фахівцями морально-етичних і професійних цінностей, що визначають їхнє ставлення до наукової праці та взаємодії в академічному середовищі. Вони проявляються в дотриманні принципів академічної доброчесності, відповідальності, поваги до інтелектуальної власності, прагненні до істини та справедливості в дослідженнях. Формування цих компонентів відбувається під час виконання науково-дослідницьких

завдань, участі в колективних проєктах, підготовки публікацій, рецензування чи презентації результатів, коли студенти засвоюють етичні норми дослідника, розвивають професійну мотивацію та усвідомлюють цінність наукової діяльності як складової власного професійного зростання.

Наративно-цифровий компонент академічної культури характеризується сформованістю вмінь відповідально й етично використовувати цифрові ресурси та інформаційно-комунікаційні технології у науковій діяльності. Він проявляється в здатності майбутніх фахівців шукати, критично оцінювати, систематизувати й презентувати наукову інформацію з дотриманням авторського права та академічної доброчесності. Формування цього компонента відбувається під час виконання дослідницьких проєктів, створення мультимедійних презентацій, електронних портфоліо, підготовки публікацій і використання онлайн-платформ для академічної комунікації, що сприяє розвитку цифрової грамотності й культури наукової самопрезентації.

Мовнокомунікативний компонент академічної культури характеризується сформованістю вмінь і навичок ефективного академічного спілкування, володінням нормами наукової мови, здатністю логічно, аргументовано й етично висловлювати власні думки в усній та письмовій формах. Він проявляється в здатності майбутнього фахівця підтримувати професійний діалог, дискутувати, презентувати результати досліджень, дотримуючись принципів академічної доброчесності та культури мовлення. Таким чином, мовнокомунікативний компонент формується в процесі навчальної, наукової й дослідницької діяльності, де відбувається засвоєння академічного дискурсу, розвиток критичного мислення й уміння комунікувати в освітньому та науковому середовищі.

Праксеологічний і поведінково-інтерактивний компоненти академічної культури характеризуються сформованістю практичних умінь і навичок застосовувати знання та цінності академічної спільноти в професійній взаємодії. Вони проявляються в здатності майбутніх фахівців ефективно

працювати в команді, організовувати дослідницьку діяльність, аргументовано обґрунтовувати рішення, підтримувати академічний діалог та використовувати вербальні й невербальні засоби комунікації. Формування цих компонентів відбувається через участь у колективних науково-дослідницьких проєктах, обговорення результатів, підготовку і захист наукових доповідей, рецензування робіт, що сприяє розвитку академічної грамотності, комунікативної компетентності та професійної готовності до наукової та освітньої діяльності.

Залучення студентів до науково-дослідницької діяльності є поетапним процесом, що забезпечує поступове формування в них дослідницьких умінь, аналітичного мислення й елементів академічної культури.

Перший етап – ознайомчо-мотиваційний.

На цьому рівні студенти знайомляться з основами наукового пізнання, структурою та логікою наукових досліджень. Вони опановують базові поняття, вчаться працювати з науковими джерелами, аналізувати інформацію, робити узагальнення та формулювати елементарні висновки. Основними формами роботи є навчально-дослідницькі завдання, інтегровані в зміст навчальних дисциплін. Вони поєднують теоретичний матеріал із практичним його застосуванням, активізують пізнавальну діяльність студентів і сприяють усвідомленню значущості наукових знань для майбутньої професійної діяльності. На цьому етапі формується первинна мотивація до дослідницької роботи, інтерес до самостійного пошуку й відкриття нового знання.

Другий етап – діяльнісно-аналітичний.

Цей етап характеризується зростанням рівня самостійності здобувачів освіти у виконанні дослідницьких завдань. Студенти проводять міні-дослідження, аналітичні розвідки, експерименти, створюють власні науково-дослідницькі мініпроєкти. Основна увага приділяється плануванню дослідження, обґрунтованому

вибору методів, аналізу й інтерпретації результатів. Саме на цьому етапі активно розвиваються критичне мислення, уміння логічно аргументувати позицію, робити висновки, дотримуватися принципів академічної доброчесності. Студенти засвоюють етичні норми наукової діяльності, розвивають культуру академічного письма та наукового мовлення – невід’ємні компоненти академічної культури.

Третій етап – інтеграційно-продуктивний.

На завершальному етапі здобувачі освіти долучаються до колективних форм науково-дослідницької діяльності: беруть участь у студентських наукових товариствах, конференціях, олімпіадах, конкурсах, семінарах, міжуніверситетських проєктах. Такі форми роботи забезпечують практичну реалізацію здобутих знань і вмінь, формують комунікативну компетентність, навички співпраці, ведення наукової дискусії, презентації результатів дослідження перед професійною аудиторією. На цьому рівні відбувається інтеграція науково-дослідницьких, комунікативних та етичних компетентностей, що забезпечує цілісне становлення академічної культури майбутнього фахівця.

Отже, поетапне залучення студентів до науково-дослідницької діяльності є ефективним засобом формування академічної культури, оскільки забезпечує поступовий перехід від засвоєння елементарних знань про науку до самостійної та колективної творчої діяльності в науковому середовищі. На кожному етапі студенти не лише здобувають нові знання, а й формують ціннісні орієнтири, етичні норми, комунікативні навички, уміння рефлексувати власну діяльність. Розвиток цих якостей сприяє становленню дослідницької компетентності, підвищує якість професійної підготовки та забезпечує готовність майбутнього фахівця діяти в умовах сучасного освітнього та наукового простору, дотримуючись принципів академічної доброчесності та культури наукової праці.

Висновки

Академічна культура майбутніх фахівців є основою якісної освіти та наукової діяльності, адже поєднує цінності, етичні норми, знання, уміння й моделі поведінки, що визначають професійну зрілість і відповідальність здобувачів вищої освіти.

Науково-дослідницька діяльність виступає головним засобом її формування, оскільки забезпечує розвиток критичного мислення, уміння аналізувати, аргументувати, дотримуватися принципів академічної доброчесності та працювати в команді.

Послідовне залучення студентів до дослідницької роботи – від ознайомлення з основами науки до участі в конференціях, проєктах і наукових гуртках – сприяє формуванню цілісної системи академічних і професійних компетентностей.

Розвинена академічна культура забезпечує здатність майбутнього педагога діяти на засадах гуманізму, відповідальності, взаємоповаги й інноваційності, що є запорукою його успішної самореалізації в сучасному освітньому просторі.

Конфлікт інтересів

Автори заявляють, що конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису немає. Крім того, автори повністю дотримувалися етичних норм, включаючи плагіат, фальсифікацію даних та подвійну публікацію.

Внесок авторів: усі автори зробили однаковий внесок у цю роботу.

Список використаної літератури

1. Асмаковська, Г. Г., Шарманова, Н. М. Академічна культура у фаховій підготовці здобувачів вищої освіти: традиції і виклики сьогодення. *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*. 2024. Вип. 1. С. 3–10. DOI: <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2024.1.1>
2. Башкір, О. І. Реалізація принципів академічної доброчесності в закладах вищої освіти України. *Освітологічний дискурс*. 2021. № 2 (33). С. 77–90. URL: <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/download/824/647>
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989>
4. Головова, М. М., Єрмак, Ю. І. Організація науково-дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. 2021. № 1 (37). Ч. II. С. 117–123. DOI: <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2021-1-2-18> URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_ped_2021_1\(2\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_ped_2021_1(2)_20)
5. Гончаренко, С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 374 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/106820/1/%D0%93%D0%BE%D0%BD%D1%87%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.%20%D0%9F%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%281%29.pdf>
6. Кравчук, О. А., Цисельська, О. В., Бурак, Б. С. Сучасні дослідження академічної культури в системі вищої освіти. *Питання культурології*. 2022. № 40. С. 216–232. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.40.2022.269377> URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pkl_2022_40_21
7. Кремень, В. Г. Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін. *Європейські педагогічні студії*. 2015. Вип. 5–6. С. 12–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/epc_2015_5-6_4
8. Кубко, В. П. Аксіологічний вимір академічної культури. *Культурологічний альманах*. 2022. № 4. С. 118–124. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2022.4.14>
9. Пак, І. В. Академічна культура українського студентства: фактори формування та особливості прояву : дис. ... канд. соціол. наук : 22.00.04. Харків, 2019. 251 с. URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/14844>
10. Поліщук, Л. О., Гайдукевич, К. А. Академічна культура закладів вищої освіти України.

- Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2023. № 2. С. 28–35.
DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2023.286871>
11. Пригодій, А. Організація науково-дослідницької діяльності майбутніх педагогів професійного навчання. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2023. Том 180, № 24. С. 39–43.
DOI: <https://doi.org/10.58407/visnik.232406>
 12. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
 13. Семенов, О. Вовк, М. Академічна культура дослідника в освітньо-культурному просторі університету : монографія. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 284 с.
URL: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/2086>
 14. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 року. 2022.
URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/04/15/VO.plan.2022-2032/Stratehiya.rozv.VO-23.02.22.pdf>
 15. Хоружий, Г. Ф. Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2012. 320 с. URL: https://bohdan-books.com/userfiles/file/books/lib_file_112975060.pdf
 16. Щодо забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти: лист МОН № 1/9-565 від 26.10.17 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/57798/

Стаття надійшла до редакції 06.11.2025

Стаття рекомендована до друку 08.12.2025

Опубліковано 30.12.2025

A. V. PRYHODII¹, PhD (Pedagogy), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Professional Education and Life Safety
e-mail: prigodii.alla@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1166-6153>

N. P. MINKO¹, PhD (Pedagogy), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Technological Education and Informatics,
Deputy Director in Educational Work
e-mail: M.NP@ukr.net ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1680-0769>

K. V. HORCHYNSKA¹, PhD (Pedagogy), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Professional Education and Life Safety
e-mail: k.gorchynska@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8180-6166>

¹*T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»,
53 Hetmana Polubotka St., Chernihiv, 14013, Ukraine*

DEVELOPING THE ACADEMIC CULTURE OF HIGHER EDUCATION STUDENTS THROUGH RESEARCH ACTIVITIES

Research activity in higher education institutions is an integral component of the educational process, aimed at integrating scientific, instructional, and professionally oriented training of learners. It serves as a powerful driver of academic culture, fostering students' capacity for independent inquiry, critical thinking, creative initiative, and adherence to the principles of academic integrity.

The article explores the development of the academic culture of higher education students through research activities as a key factor in enhancing the quality of contemporary education. It is argued that, amid the reform of Ukraine's higher education system and its integration into the European Higher Education Area, special attention should be paid to nurturing academic values, ethical principles, research competencies, and a culture of academic communication.

The essence of the concept “academic culture” is analyzed, and scholarly approaches to its interpretation are synthesized. The article identifies the main structural components of academic culture and reveals the specific features of their formation within the research process.

It is substantiated that the effective development of academic culture occurs progressively — from familiarizing students with the fundamentals of scientific inquiry to implementing individual and group research projects and participating in conferences, seminars, and student research competitions. Such gradual involvement promotes the integration of theoretical knowledge and practical skills, the development of critical and analytical

thinking, information and communication literacy, and the cultivation of academic ethics and scholarly communication skills.

The study emphasizes that research activity in higher education serves not only as a means of professional formation but also as an effective instrument for developing students' intellectual potential, research initiative, creativity, and responsibility for the outcomes of their scholarly work.

It is concluded that fostering the academic culture of higher education students through research activities is a necessary condition for preparing competent, creative, and innovation-oriented professionals capable of functioning in the global information and educational space in accordance with the principles of sustainable development, academic integrity, and professional responsibility.

KEY WORDS: *academic culture, research activity, higher education student, development.*

Conflict of interest

The authors declare that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript. Furthermore, the authors has fully adhered to ethical standards, including those related to plagiarism, data falsification, and duplicate publication.

Authors Contribution: all authors have contributed equally to this work.

References

1. Asmakovska, H. H., Sharmanova, N. M. (2024). Academic culture in professional training of higher education students: Traditions and contemporary challenges. *Academic Studies. Series "Humanities,"* (1), 3–10. <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2024.1.1> (in Ukrainian).
2. Bashkir, O. I. (2021). Implementation of the principles of academic integrity in higher education institutions of Ukraine. *Educological discourse,* 2 (33), 77–90. <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/download/824/647> (in Ukrainian).
3. Busel, V. T. (Ed.). (2005). *Great Explanatory Dictionary of Modern Ukrainian Language:* 250000 entries. Kyiv; Irpin: Perun. <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989> (in Ukrainian).
4. Holovkova, M. M., Yermak, Yu. I. (2021). The organization of the scientific-research activity of the applicants of higher education. *Bulletin of Zaporizhzhia National University. Pedagogical Sciences,* 1(37), Part II, 117–123. <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2021-1-2-18> [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_ped_2021_1\(2\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_ped_2021_1(2)_20) (in Ukrainian).
5. Honcharenko, S. U. (1997). *Ukrainian Pedagogical Dictionary.* Kyiv, Lybid. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/106820/1/%D0%93%D0%BE%D0%BD%D1%87%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.%20%D0%9F%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%281%29.pdf> (in Ukrainian).
6. Kravchuk, O. A., Tsyselska, O. V., Buryak, B. S. (2022). Modern research on academic culture in the higher education system. *Questions of Cultural Studies,* (40), 216–232. <https://doi.org/10.31866/2410-1311.40.2022.269377> http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pkl_2022_40_21 (in Ukrainian).
7. Kremen, V. H. (2015). Problems of the quality of Ukrainian education in the context of modern civilizational changes. *European Pedagogical Studies,* (5–6), 12–22. http://nbuv.gov.ua/UJRN/epc_2015_5-6_4 (in Ukrainian).
8. Kubko, V. P. (2022). Axiological dimension of academic culture. *Culturological Almanac,* (4), 118–124. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2022.4.14> (in Ukrainian).
9. Pak, I. V. (2019). *Academic Culture of Ukrainian Students: Factors of Formation and Features of Manifestation* (PhD Dissertation in Sociology, 22.00.04). Kharkiv. <https://ekhnuir.karazin.ua/server/api/core/bitstreams/3591c277-8128-45d2-bf82-22f96b2f7d55/content> (in Ukrainian).
10. Polishchuk, L. O., Haidukevych, K. A. (2023). Academic culture of higher education institutions in Ukraine. *Bulletin of the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald,* (2), 28–35. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2023.286871> (in Ukrainian).
11. Pryhodii, A. (2023). Organization of scientific research activities of the future teachers of professional education. *Bulletin of the T.H. Shevchenko National University "Chernihiv Colehium". Series: Pedagogical Sciences,* 180(24), 39–43. <https://doi.org/10.58407/visnik.232406> (in Ukrainian).

12. On Higher Education: Law of Ukraine dated 01.07.2014 № 1556-VII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (in Ukrainian).
13. Semenoh, O., Vovk, M. (2016). Academic Culture of a Researcher in the Educational and Cultural Space of the University: monograph. Sumy: Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko. <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/2086> (in Ukrainian).
14. Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022–2032. (2022). <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/04/15/VO.plan.2022-2032/Stratehiya.rozv.VO-23.02.22.pdf> (in Ukrainian).
15. Khoruzhyi, H. F. (2012). Academic Culture: Values and Principles of Higher Education. Ternopil: Educational book – Bohdan. https://bohdan-books.com/userfiles/file/books/lib_file_112975060.pdf (in Ukrainian).
16. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2017, October 26). Regarding Ensuring Academic Integrity in Higher Education Institutions: letter No. 1/9-565. https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/57798/ (in Ukrainian).

The article was received by the editors 06.11.2025

The article is recommended for printing 08.12.2025

Published 30.12.2025